

РЕЦЕНЗИЯ

**ОТ ПРОФ. Д-Р НЕВЕНА КОСТОВА ЦАЧЕВА, ДМН,
ЗАМ. ДЕКАН НА ФОЗ, МУ-СОФИЯ**

**НА ДОКУМЕНТИТЕ, ПРЕДСТАВЕНИ ПО КОНКУРС ЗА АКАДЕМИЧНА
ДЛЪЖНОСТ “ПРОФЕСОР” В ОБЛАСТ НА ВИСШЕ ОБРАЗОВАНИЕ 7.
„ЗДРАВЕОПАЗВАНЕ И СПОРТ”, В ПРОФЕСИОНАЛНО НАПРАВЛЕНИЕ 7.4.
„ОБЩЕСТВЕНО ЗДРАВЕ” ПО НАУЧНАТА СПЕЦИАЛНОСТ “СОЦИАЛНА
МЕДИЦИНА И ОРГАНИЗАЦИЯ НА ЗДРАВЕОПАЗВАНЕТО И ФАРМАЦИЯТА”
ОБЯВЕН В ДВ. БР. 37/29.04.2014 Г. ОТ ФАКУЛТЕТА ПО ОБЩЕСТВЕНО ЗДРАВЕ
НА МУ-ПЛЕВЕН ЗА НУЖДИТЕ НА СЕКТОР “МЕДИЦИНСКА СТАТИСТИКА”
ПРИ КАТЕДРА “СОЦИАЛНА И ПРЕВАНТИВНА МЕДИЦИНА, МЕДИЦИНСКА
СТАТИСТИКА, ПЕДАГОГИКА И ПСИХОЛОГИЯ”**

Със Заповед № 1485/15.07.2014 г. на Ректора на МУ – Плевен съм определена за рецензент в конкурс за заемане на академичната длъжност “професор” по научната специалност „Социална медицина и организация на здравеопазването и фармацията”, обявен от Факултета по обществено здраве за нуждите на катедра „Социална и превантивна медицина, медицинска статистика, педагогика и психология”.

Рецензията е съобразена с изискванията на Закона за развитие на академичния състав в Република България, с Правилника за неговото приложение, с Правилника за развитие на академичния състав на МУ – Плевен и критериите за заемане на академичната длъжност “професор”.

Единствен кандидат е доц. Петкана Ангелова Христова, дм, ръководител на сектор „Медицинска статистика” на МУ-Плевен. Представената документация е изготвена прецизно.

I. БИОГРАФИЧНА ИНФОРМАЦИЯ ЗА КАНДИДАТА

Доц. Петкана Христова завършва висше образование по икономика през 1971 г. във ВФСИ „Димитър А. Ценов” - Свищов. Работи пет години по разпределение като

икономист и главен счетоводител в Ученически столове и бюфети към Общински съвет Плевен.

През юни 1977 г. е избрана за асистент в катедра “Социална медицина” на ВМИ-Плевен. Във висшето училище преминава нейният 37- годишен професионален път в областта на социалната медицина и общественото здраве до настоящия момент.

Доц. Христова показва последователно възходящо развитие като преподавател и изследовател. През 1982 г. придобива **специалност по „Икономика на здравеопазването”** и е избрана за старши асистент и през 1986г. – за главен асистент. Доц. Христова защитава докторска дисертация през 1988г., посветена на предявените потребности на населението от Плевенски окръг от болнична помощ. От м. септември 2004 г. е доцент по научната специалност “Социална медицина и организация на здравеопазването и фармацията” в катедра „Здравен мениджмънт” на ФОЗ при МУ-София. През 2005г. е избрана на академичната длъжност „Доцент” по научната специалност “Социална медицина и организация на здравеопазването и фармацията” в Медицински университет – Плевен до момента. **През 2007 г. придобива втора специалност** по „Медицинска информатика и здравен мениджмънт”.

Доц. Христова участва в редица курсове и специализации за повишаване на професионалната компетентност. Сред тях са: „Основи на педагогиката”; Сертифициран експерт по оценяване и акредитация на лечебни заведения; “Системи за управление на качеството (БДС EN 9001:2001); „Вътрешни одитори” (БДС EN ISO 19011:2004); ”Обучение в комуникативни умения”; „Основи на компютърните технологии с използване на Windows и MS Office; „Съвременни дидактически технологии”; „Комуникативен английски език за медицински цели”; „Доцимология”; „Приложение на компютрите в медицината и здравеопазването”; „Повишаване на педагогическата квалификация на научно-преподавателските кадри”; „Медицинска статистика”.

Доц. Христова има реализирана богата общественно-полезна дейност с висока ефективност за Медицинския Университет като член на: комисия за атестиране на научно-преподавателските кадри на МУ-Плевен от 2006 г. до момента; университетска комисия по оценяване и акредитация от 2006 г. до момента; комисии по акредитация на лечебни заведения от 2009 г. до момента; комисия по оценяване и акредитация на специалностите „Медицински лаборант” и „Рентгенов лаборант”, 2011 г. до момента.

Награди и признания има за принос в развитието на факултет „Обществено здраве” в МУ-Плевен – 2010 г.; за 65-години от създаването на Съюза на учените в България – 2009 г. и за заслуги към университета – МУ-Плевен – 2009 г.

Доц. Христова е с лични качества и достойства, които изключително ѝ помагат в професионалната дейност: добре и отлично владее английски и руски език; има много добри компютърни компетентности и отлични умения за работа с всички видове офис – техника. Високите морални качества - коректност, професионализъм, работа в екип и колегиалност бележат работата ѝ с колегите в университета.

II. НАУЧНО-ИЗСЛЕДОВАТЕЛСКА ДЕЙНОСТ

Общо описание на научните трудове

Доц. Петкана Христова представя за участие в конкурса общо 270 научни публикации и резюмета от участия в научни форуми у нас и чужбина, от които на 37 е самостоятелен или първи автор, на 63 – втори автор и на 170 е трети и следващ автор.

1. Оценка на реалните публикации

Реалните научни публикации на кандидатката са 134 и се разпределят по следния начин:

- Оригинални статии в чуждестранни научни списания – 29;
- Оригинални статии в български научни списания – 70;
- Публикации в рецензирани сборници – 28;
- Учебници и учебни ръководства – 5;
- Монографии - 2.

Статиите са публикувани в авторитетни международни списания като The Lancet (писмо до редактора), General Pharmacology, Vascular Pharmacology, The British Journal of Diabetes and Vascular Disease, Clinical and Experimental Dermatology и др., както и в български списания като Акушерство и гинекология, Социална медицина, Българска кардиология, Инфектология, Здравен мениджмънт и др. Докладите са изнесени на български регионални и национални научни форуми, в т.ч. и с международно участие. Докладите в чужбина са на авторитетни международни форуми.

Публикациите в чуждестранни списания с формират импакт-фактор на кандидатката 43,446, а от цитиранията на статиите в чуждестранни списания – 39,904 или общ IF – 83,350.

Важен авторски принос на доц. Христова са самостоятелните учебници по Статистика и по Методология на изследователската работа, както и участията ѝ в съавторство в 3 учебника Медицинска педагогика, Медицинска статистика и Статистика в управлението.

Рецензираните научни публикации на доц. Христова, са познати на научната общност у нас и в чужбина. Според представената справка от ЦМБ те са цитирани общо 175 пъти: 64 пъти от български автори и 111 пъти в чужбина.

2. Научни приноси

Доц. Христова е компетентен и задълбочен изследовател, чиито публикации в съдържателно отношение са в областта на обявения конкурс по научната специалност „Социална медицина и организация на здравеопазването и фармацията”, с акцент върху епидемиологията на общественото здраве и клиничната епидемиология. Това се обяснява със специфичното място на специалиста по медицинска статистика в научните изследвания, отличното владение на съвременните методи на епидемиологичен и статистически анализ и с широк интердисциплинарен научен подход, които тя прилага при изучаване на популационното здраве.

Научните трудове на Петкана Христова могат да се обобщят в следните тематични направления:

1. Популационното здраве на населението у нас.
2. Клинико-епидемиологични проучвания на приоритетни социално-значими заболявания.
3. Потребности, управление, развитие и ефективност на болничната помощ, лекарствена безопасност и фармакоикономика.
4. Профилактика на социално-значимите неинфекциозни заболявания в доболничната помощ.
5. Медицинското образование и някои социологически проблеми в медицината и здравеопазването.
6. Хабилитационен труд „Методология на научноизследователската работа и биостатистика в медицината и здравеопазването..

Научните приноси от изследователската дейност на доц. Христова са:

- Самостоятелното **изучаване на социално-икономическите неравенства** в смъртността на населението от 20-60 г. възраст в България е определена новост в теорията и практиката на социалната медицина.
- С приносен характер са проведените **комплексни анализи за влиянието на медицинската помощ при миокарден инфаркт по отношение на преживяемостта и настъпването на усложнения**, като са представени доказателства и са направени препоръки за организацията на медицинската помощ за пациентите с миокарден инфаркт на различните нива на здравната служба.
- Като съществен принос оценявам **клинико-епидемиологичните проучвания на рисковите фактори за сърдечно-съдови усложнения** при пациенти с диабет и метаболитни усложнения и измерването на количествените им ефекти. Определени са епидемиологично доказани критерии за дефиниране на метаболитен синдром и въз основа на тях е проучено неговото разпространение сред подрастващите в нашата страна, с което се подкрепя практическата дейност за вторична профилактика на децата.
- **В колективните работи по изучаване на антиеластиновите антитела** и влиянието им върху развитието на диабета има съществени научни приноси, доказани с публикациите в авторитетни чуждестранни списания – за първи път се установява наличието на разградни продукти на еластина в ликвора на болни с исхемичен мозъчен инсулт в остра фаза, както и наличието на прогностични корелации на EDP с демографските показатели; изследването на анти-AGEs антителата могат да се използват при диагностицирането и прогнозирането на тежестта на късните усложнения; за първи път се установява прогностичното значение на ензимната активност и промените в имунологичните показатели на еластиновата и колагеновата обмяна като маркери за патологичния процес при хипертоници, при здрави, но фамилно обременени със ССЗ лица, при диабетици с усложнения в таргетните органи; също така незначително повишените нива на циркулиращите еластинови пептиди при диабетици без изявиени съдови усложнения биха могли да служат като маркер за започнали съдови промени.
- **Направеният систематичен анализ на факторите на преживяемост, рецидивирание и метастазиране при пациенти с онкологични заболявания** (рак на гърдата, ендометриални и яйчникови карциноми и др.) и ефективността на различни диагностични и терапевтични подходи са новост за клиничната практика на страната.

- **Обогатяване на съществуващите знания** може да се намери в редица работи: **динамика и преживяемост на пациентките при заболяемостта от рак на млечната жлеза; параметри на необходимата и оказана медицинска помощ и др.**
- **Проведени са епидемиологични изследвания и са оценени количествено рисковите фактори** за редица акушерски и гинекологични състояния и заболявания. Предложени са организационни подходи за снижаване на недоносеността и са представени **епидемиологично подкрепени организационни, диагностични и терапевтични алгоритми за останалите изучавани състояния.**
- Приносен характер имат **проучванията по промоция на здравето в българското училище с направените препоръки за оптимизиране на обучението на здравните и педагогически кадри по промоция на здравето и за подобряване на партньорството на училището с родителите и общността чрез прилагане на интегрирани стратегии.**
- В публикациите по профилактиката на социално-значимите заболявания в доболничната помощ са установени неадекватни практики за обхват на подлежащите лица над 18-годишна възраст, липса на мотивация на общопрактикуващите лекари за дефиниране на рискови групи, липса на мотивация на лицата да участват в профилактичните прегледи. **Отправени са обосновани препоръки към НЗОК за дефиниране на правила и за предприемане на инициативи за подобряване обхвата и ефективността на профилактичните прегледи в борбата със социално-значимите заболявания.**
- Комплексно са проучени **факторите от стила и начина на живот сред различни популационни групи в страната.** Задълбочено е оценен ефекта на физическата активност, храненето, тютюнопушенето, психоемоционалния стрес. Установените проблеми в храненето и физическата активност на децата в предучилищна са използвани за **изготвяне на профилактични програми за тяхното преодоляване. Направена е количествена оценка на влиянието на физическото здраве и на редица психологически, поведенчески и социални фактори при формиране на здравната самооценка на индивидите.** Определени са практически насоки за здравното възпитание в различните възрасти.
- Могат да се определят редица **нови и потвърдителни факти** в работите като: **Бърнаут синдром при медицински сестри, сексуално поведение и познания за полово-преносими заболявания сред ученици, репродуктивно поведение на жените от ромски произход, динамика на заболяемостта от рубеола и др.**

- **Направена е оценка на учебния процес в медицинско висше училище и са изследвани нови съдържателни области на обучението по промоция на здравето и формирането на практически умения. За първи път в страната са проведени проучвания на най-новите теории в обучението и приложението на интегрирана учебна програма с проблемно-базирано обучение,** довела до по-високи постижения на студентите, подобряване на практическите им умения и теоретичните им знания, обективизиране на оценяването на студентите и не на последно място новата роля на преподавателите. Проучванията показват силните и слабите страни в преподаването и обучението и са база за оптимизиране на адекватността и валидността на използваните клинични случаи.
- **В областта на приложението на научните постижения могат да се отбележат следните постижения: пряко свързване на преподаваните статистически методи с обучението и използването на съответните съвременни компютърни програми, както и приложение на съвременните статистически методи в съответните изследователски разработки (в повечето работи).**
- **Работите по медицинска статистика са определено на съвременно равнище и демонстрират много добро познаване на разпространените традиционни и нови модерни методики.**
- Като цялостен завършен труд оценявам, като много полезна и навременна книгата предназначена за научни работници в медицината и здравеопазването. Написана и структурирана като книга (344 стр.) **„Методология на научно- изследователската работа и биостатистика в медицината и здравеопазването”** има и характера на хабилитационен труд, защото отразява дългогодишния и на практика пионерен опит на авторката в научноизследователската работа в медицината и здравеопазването.

В нашата страна липсваше един завършен комплексен труд, посветен комплексно на **научноизследователската работа и биостатистическите методи в медицината и здравеопазването.** Предоставяйки своята книга на широката медицинска общественост, авторката обогатява литературата на български език с **научно-теоретични и практически познания по тези важни въпроси,** които представя аналитично, прави конкретни препоръки и споделя полезна практическа информация от богатия си опит.

С пълно убеждение смятам, че предлаганата работа има всички качества, изисквани за хабилитационен труд.

Считам, че авторката може да бъде поздравена не само за този труд конкретно, но и за нейната дългогодишна творческа енергия в областта на научната методология и биостатистиката, с което е подпомогнала израстването на поколения научноизследователски кадри от Медицински университет Плевен и цялата страна..

Посочените научни приноси на доц. Петкана Ангелова Христова са със значим приложен характер по отношение на здравната политика и оптимизирането на организацията на здравеопазването. Те имат важно практическо приложение с предоставянето на епидемиологични доказателства за усъвършенстването на организацията и качеството на медицинската помощ и здравните грижи за различни групи пациенти.

По този начин успешно се реализира интегриране на фундаменталното познание на социалната медицина с непосредствените проблеми на клиничната практика.

3. Оценка на научната активност

В конкурса кандидатката Петкана Христова е представила общо 136 резюмета от участия в международни и национални научни форуми. Те се разпределят така:

- Резюмета в чужбина от международни конгреси, симпозиуми, конференции (без пълен текст на доклада) – 22.
- Резюмета в страната от международни и национални конгреси, симпозиуми, конференции (без пълен текст на доклада), публикувани в научни списания или сборници – 114.

Доц. Христова има участие в 10 научно-изследователски проекта (на 6 е методичен ръководител или водещ изследовател) финансирани от МУ-Плевен в периода 2005-2013 г. Проектите са в областта на клиничната епидемиология на рака на гърдата, метаболитния синдром сред подрастващи и сред възрастни лица и др., Всички проекти са получили положителна оценка за тяхната реализация и резултати.

Доц Христова членува в национални и международни научни организации в областта на общественото здраве и здравния мениджмънт. Тя е член на Съюза на учените в България, на Научното дружество по социална медицина, на EUPHA (Европейска асоциация по общественото здраве).

Доц. Христова е член на редакционната колегия на сп. Journal of Biomedical and Clinical Research, което се издава от МУ-Плевен на английски език.

Доц. Христова е научен ръководител на 2 докторанти (един защитил дисертационен труд и един зачислен) на самостоятелна подготовка по научната

специалност „Социална медицина и организация на здравеопазването и фармацията”. От 2004 г. доц. Христова е ръководител на ежегодно провеждания курс за следдипломно обучение на докторанти и млади научни работници „Методология на научноизследователската работа. Приложение на епидемиологията и биостатистиката в медицинското научно изследване”.

Доц. Петкана Ангелова Христова е избрана за член на научно жури в 7 процедури за заемане на академични длъжности „професор” - 2, „доцент” – 2, защиты на дисертационни трудове за придобиване на ОНС „доктор” – 2 и „доктор на науките” – 1.

Оценка на научно-изследователската дейност на кандидата

Представената от кандидатката научна продукция отговаря напълно и надхвърля редица от количествените критерии за заемане на академичната длъжност „професор”. Научните проучвания са във важни области на социалната медицина, здравната политика и клиничната епидемиология. Те обогатяват научното познание с нова информация, методологични подходи и теоретични заключения. С научно-практическата си дейност доц. Петкана Христова съдейства за формирането на нова изследователска култура сред докторантите и младите научни работници на МУ-Плевен и в страната.

III. УЧЕБНО-ПРЕПОДАВАТЕЛСКА ДЕЙНОСТ

Доц. Петкана Христова има дългогодишен преподавателски стаж. В последните три години тя реализира учебна натовареност от общо 2810,5 еквивалентни учебни часа или средногодишно 936 екв. ч., което надхвърля многократно нормативната заетост за академичната длъжност „професор”. Тя провежда пълен лекционен курс по Медицинска статистика, Статистика в управлението, Методология на изследователската работа и биостатистика пред студенти от всички специалности на МУ-Плевен. Разработила е самостоятелно значителен брой (12) учебни програми, дидактически тестове и други учебни материали по преподаваните дисциплини.

Доц. Христова е самостоятелен автор на 2 и съавтор в 3 учебника, които се ползват от студенти, докторанти и специализанти.

Кандидатката Петкана Христова участва в изпълнението на образователен проект „Иновативно и съвременно образование в МУ – Плевен” по ОПРЧР за дистанционно

обучение като експерт и е разработила учебни материали по две дисциплини за магистърската програма по Обществено здраве и здравен мениджмънт.

Оценка на учебно-преподавателската дейност на кандидата

Доц. Петкана Христова е изграден преподавател, с богат опит и принос в обучението на студенти, специализанти и докторанти и отговаря с количествените и качествени показатели на своята педагогическа дейност на критериите за заемане на академичната длъжност „професор”.

Лични впечатления

Познавам лично Петкана Христова от 1978г. Тя е отговорен, принципен и прецизен преподавател, учен и колега. Отличава се с точна и обективна преценка, висока професионална компетентност и широта на възгледите. Впечатляващи са творческият ѝ ентузиазъм, инициативност, разбиране и умения да мотивира и помага на другите.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ:

Доц. Петкана Христова показва последователно възходящо развитие през целия си професионален път в областта на социалната медицина и общественото здраве. Формирала се е като компетентен и авторитетен преподавател, изследовател, ръководител, организатор и има безспорни постижения и приноси по отношение на интегриране на фундаменталното познание на социалната медицина с проблемите на клиничната практика.

Научно-изследователската и преподавателска дейност на Петкана Христова отговаря на критериите за заемане на академичната длъжност „професор”, посочени в Правилника за развитие на академичния състав на МУ - Плевен. Това ми позволява напълно убедено да предложа на уважаемите членове на Научното жури да изберат за заемане на академичната длъжност „ПРОФЕСОР” по научната специалност 03.01.53 „Социална медицина и организация на здравеопазването и фармацията” в МУ - Плевен доц. Петкана Ангелова Христова, дм.

РЕЦЕНЗЕНТ:

(ПРОФ. Д-Р НЕВЕНА ЦАЧЕВА, ДМН)

Дата: 25.07. 2014 г.